

کاهش مراکز نگهداری معتادان متجاهر/۶ استان فاقد مرکز ماده ۱۶ است

طبق تازه‌ترین گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، با وجود روند افزایش جمع‌آوری معتادان و اعتیاد، با کاهش مراکز نگهداری و ترک اعتیاد در کشور مواجه هستیم.

تازه‌ترین گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی نشان می‌دهد تعداد مراکز نگهداری از افراد دارای تظاهر به اعتیاد، مشمول مراکز ماده ۱۶ قانون مبارزه با مواد مخدر (مراکز نگهداری معتادان متجاهر) و مجریان تبصره «۲» ذیل آن، با وجود اینکه در سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۷ روندی صعودی داشته و از ۳۴۴ مرکز به ۵۹۲ مرکز افزایش یافته اما در سال‌های ۱۳۹۸ و ۹۹ روند کاهشی را تجربه کرده است.

گزارش مرکز پژوهش‌ها حکایت از تاثیر همه‌گیری ویروس کرونا بر کاهش پذیرش این مراکز و به طبع روند کاهش فعالیت مراکز ماده ۱۶ دارد. علاوه بر این، با وجود افزایش این مراکز در سال‌های ۱۴۰۰ که از ۴۲۰ مرکز به شمار ۵۰۹ رسید، در تازه‌ترین ارزیابی‌ها با کاهش ۲۲ درصدی نسبت به سال ۱۴۰۰ اکنون به ۳۸۳ مرکز رسیده است.

در حالی شاهد ریزش مراکز ماده ۱۶ یا مجریان تبصره «۲» ماده ذیل آن هستیم که از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱، تعداد معتادان کشور از حدود یک میلیون و ۳۰۰ هزار نفر به ۴ میلیون و ۴۰۰ هزار نفر رسیده است که افزایش تقریباً ۳ برابری را نشان می‌دهد.

همچنین براساس گزارش مرکز پژوهش‌ها در زمان حاضر ۶ استان کشور فاقد مرکز ماده ۱۶ قانونی مبارزه با مواد مخدر هستند که شامل ایلام، بوشهر، چهارمحال و بختیاری، زنجان، خراسان جنوبی و کهگیلویه و بویراحمد است. مرکز پژوهش‌ها تاکید دارد که راه‌اندازی و توزیع مراکز ماده ۱۶ باید مبتنی بر جمعیت افراد دارای تظاهر به اعتیاد در هر منطقه استان یا شهرستان صورت گیرد و فقدان این مراکز در استان‌های یاد شده به معنی آن است که منابع مالی توزیع شده و حمایت‌های صورت گرفته با عدالت همراه نبوده است.

چالش‌های مراکز ماده ۱۶

گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به چالش‌های موجود مراکز ماده ۱۶ قانون مبارزه با مواد مخدر پرداخته است. طبق این بررسی، چالش‌های اجرایی، معیوب بودن چرخه جمع‌آوری، اختلال در فرایند و کیفیت غربالگری، تکمیل نبودن و نقص در فرایند نگهداری و درمان، ناکافی بودن نظارت‌های قضایی مربوطه و در نهایت بی‌توجهی به خاص‌بودگی‌های مددجویان و تکدوزی نبودن درمان از مهم‌ترین موانع اثربخشی مراکز ترک اعتیاد است.

بررسی انجام شده نشان می‌دهد فرایند جمع‌آوری، غربالگری، نگهداری، درمان، بازتوانی و مراقبت‌های پس از خروج افراد دارای تظاهر به اعتیاد در مراکز ماده ۱۶ دارای نواقص و اشکالات اساسی بوده که امکان اثربخشی این مراکز را به شدت کاهش داده است.

مواجهه سیاسی و مقطعی با افراد دارای تظاهر به اعتیاد و دنبال کردن اهدافی غیر از درمان و بازتوانی، به شکل‌گیری چرخه‌ای معیوب از جمع‌آوری، نگهداری، دور شدن این افراد از فضاها و دید عمومی، آزادسازی و جمع‌آوری مجدد منجر شده است. به نحوی که در بهترین حالت، فعالیت این مراکز صرفاً به پاکسازی مبلمان شهری و کاهش برخی جرائم خرد منجر شده است.

راه‌حل رفع چالش‌ها

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در گزارش خود راهکارهایی را نیز برای برون رفت از چالش‌ها ارائه کرده است. پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی مبتنی بر چالش‌های شناسایی شده در این بررسی از جمله مسیرهای است که این گزارش ارائه داده است.

مرکز پژوهش‌های مجلس بر نظام‌مندی عملکرد ساختاری و نهادی در این حوزه تاکید داشته و با انتقاد از عملکرد ستاد مبارزه با مواد مخدر به عنوان متولی اصلی مقابله با اعتیاد، خواستار افزایش اثربخشی در حوزه درمان اعتیاد، تغییر رویکرد و بهینه‌سازی عملکرد ستاد مبارزه با مواد مخدر از طریق سازوکارهای متناسب شد.

به پیشنهاد این گزارش، لازم است که در فرایند اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر، سازوکارهای نظارتی برای بررسی و ارزیابی عملکرد ستاد مبارزه با مواد مخدر، شورای هماهنگی استان‌ها و همه دستگاه‌های ذیربط از جمله سازمان بهزیستی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان فنی و حرفه‌ای و غیره که تکلیف قانونی در زمینه کاهش آسیب و درمان اعتیاد دارند تعریف شده و ضمانت اجرای متناسب

برای ترک فعل‌ها در نظر گرفته شود.

سیاستگذاران و مجریان حوزه اعتیاد باید به جای تلاش برای افزایش مدت زمان نگهداری از افراد دارای تظاهر به اعتیاد، مقوله پیشگیری را در سطوح مختلف و به صورتی نظام‌مند ایجاد یا تقویت کنند.

تصویب و تخصیص کافی و به هنگام اعتبارات مالی در حوزه کاهش تقاضا و تقسیم آن در بخش‌های پیشگیری، کاهش آسیب و درمان ضروری است و طرح‌ها و اثربخشی آنها باید به صورت هدفمند مورد ارزیابی هزینه و فایده قرار گیرد.

مرکز پژوهش‌های مجلس همچنین در این بررسی خواستار اصلاح آیین‌نامه مراقبت بعد از خروج معتادان، تعریف واضح از تکالیف دستگاه‌های ذیربط و تعریف شاخص‌های لازم برای نظارت و ارزیابی شده است.